

SVEUČILIŠNI KAMPUS U OSIJEKU

Uvod

Broj studenata u Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina raste najbrže u Europi. Sada u Hrvatskoj studira gotovo 180.000 studenata. Raste i broj ustanova u sustavu visokoga obrazovanja pa ih danas u Hrvatskoj ima 56, od čega 7 javnih sveučilišta, tri posebna (međunarodna i privatna sveučilišta ili sveučilišni studiji) i 14 veleučilišta, a ostalo su posebne, uglavnom privatne visoke škole. Javna su sveučilišta, dakle ona pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, većinom smještene u primorskoj Hrvatskoj – u Rijeci, Splitu, Zadru, Dubrovniku i Puli, a u kopненоj samo dva – u Zagrebu i Osijeku.

Valja istaknuti da su se sva ta sveučilišta u rješavanju prostornih problema opredijelila za gradnju sveučilišnih kampusa i da se pritom u većoj ili manjoj mjeri služe napuštenim vojarnama vojske negdašnje zajedničke države, najčešće jednim prostorima koji nisu izgrađeni i urbanizirani. Za gradnju su se sveučilišnih kampusa na prostoru bivših vojarna odlučila sveučilišta u Splitu, Rijeci, Osijeku i Zagrebu i dijelom u Zadru, dok Dubrovnik u Pula svoje smještajne kapacitete, barem zasad, rješavaju preuređenjem starih bolnica. Sviima njima u izgradnji novih i preuređenju zatečenih sadržaja pomaže Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa jamstvom na dugoročne zajmove, zapravo otplatom dospjelih rata iz proračuna.

U gradnji su novih sadržaja najviše napredovala sveučilišta u Splitu, Rijeci i Osijeku. Sveučilišni se kampus u Osijeku gradi za Sveučilište koje mu gravitira gotovo četvrtina Hrvat-

UNIVERSITY CAMPUS IN OSIJEK

A new university campus is under construction in Osijek, in the area formerly occupied by the Drava military barracks. The rest of campus amenities will be situated in the former Gaj military barracks and in the Tvrdra fortress. The campus project is being realized in several stages: the student dormitory was built in the first stage and then the space for the art academy was refurbished. This was followed by renovation of the technical studies building which is a part of the Faculty of Electrical Engineering. The current phase is marked by construction of the new Faculty of Agriculture, and by improvement and opening of a big student restaurant. Many other amenities and spaces for students are also being upgraded and equipped including, inter alia, the building for the Teacher Training School and Faculty of Medicine, and some teaching departments. Preparations are also made for construction of the new Faculty of Civil Engineering. The exact construction work to be undertaken in the oncoming period is still under debate. It is however known that the building of the former horse riding school will be renovated and converted into the venue for theatrical performances and musical events. The construction of the campus is hindered by the fact that it is located in the zone previously occupied by the Roman Mursa, which is currently the site of archaeological explorations. In addition, the campus buildings are former military barracks dating back to the times of the Austro-Hungarian monarchy, and are protected because of their historical value. This particularly concerns their facades, whose original shape and size must be preserved.

ske (12.556 km²) iz pet slavonskih županija (Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Virovitičko-podravске, Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske) s gotovo 900 tisuća stanovnika.

Razvoj Osječkog sveučilišta

Povijesni pregled

Povijest je visokoga školstva u istočnoj Hrvatskoj započela prije 303 godine. U Osijeku je 1707. osnovana prva bogoslovna visoka škola s trogodišnjim studijem filozofije – *Studium philosophicum Essekinii*. Potom je 1724. otvorena trogodišnja bogoslovna teološka škola – *Studium theologicum Essekinii*. Obje su visoke škole 1735. pod patronatom franjevac uzdignute na najviši stupanj generalnih visokoškolskih učilišta – *Studium generalae theologicum primae classis*. Znatno su utjecale na

širenje humanističkog obrazovanja, poznavanje jezika i književnosti starih klasika u Slavoniji, ali dale i znatan doprinos hrvatskom jeziku i književnosti. Dovoljno je reći da su, između ostalih, na njima djelovali Andrija Kačić Miošić, Matija Petar Katančić i Ivan Velikanović.

Sadašnje je Sveučilište u Osijeku osnovano 31. svibnja 1975. u koje su ušli Ekonomski fakultet, Poljoprivredno-prehrambeno-tehnološki fakultet, Poljoprivredni institut, Fakultet strojarstva i brodogradnje iz Zagreba za Studij strojarstva u Slavonskom Brodu, Pedagoška akademija u Osijeku, Muzička akademija iz Zagreba za Odjel glazbe u Osijeku, Gradska knjižnica te Povijesni arhiv u Osijeku.

Zapravo su mnoge članice novoga Sveučilišta osnovane i prije njegova utemeljenja. Tako je 1960. kao prva

visokoškolska institucija osnovan Poljoprivredni fakultet koji je kao Visoka poljoprivredna škola bio u sastavu Zagrebačkog sveučilišta. Škola je 1970. postala Poljoprivredno-prehrambeno-tehnološki fakultet, a sadašnje ime nosi od 1976. godine. Od 1978. i nakon udruživanja s Visokom školom za poljoprivrednu mehanizaciju ima i dislocirani studij u Vinkovcima. Centar za studij strojarstva u Slavanskom Brodu osnovan je 1962., samostalna je ustanova od 1979., a diplomirane inženjere škole od 1986. Pedagoška je akademija osnovana 1961., a 1977. preimenovana je u Pedagoški fakultet. Nastava je područnog odjela zagrebačke Muzičke akademije započela 1969. godine.

Zgrada Rektorata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u osječkoj Tvrdi

Ostale su članice, koje nisu bile isključivo obrazovne, osnovane i prije. Tako je Poljoprivredni institut (koji od 1993. nije u Sveučilištu) nedavno obilježio 130 godina postojanja jer mu je začetak u Gospodarskom pokušalištu iz 1878. Sadašnja je Gradska i sveučilišna knjižnica osnovana 1949., ali vuče korijene od *Ilirske čitaonice* iz 1843. te *Narodne čitaonice* iz 1862. i *Hrvatske građanske čitaonice u Dol. Osijeku* iz 1884. I Povijesni arhiv, današnji Državni

arhiv (koji sada isto nije član Sveučilišta), vuče tradiciju iz dalekoga 17. st. iako je osnovan 1947. godine.

Drugi su se fakulteti postupno pridavali novoosnovanom Sveučilištu. Tako je već 1975. osnovan Pravni fakultet, ali je studij prava pod okriljem Ekonomskog fakulteta djelovao od 1973. Posebni se Prehrambeno-tehnološki fakultet 1976. odvojio od Poljoprivrednog fakulteta. Pridodani su potom Pedagoški i Strojarski fakultet u Slavanskom Brodu. Fakultet građevinskih znanosti, današnji Građevinski fakultet, osnovan je 1982., iako je još 1967. osnovano odjeljenje Visoke tehničke škole iz Zagreba, a 1976. Viša tehnička škola koja je uključena u Osječko

sveučilište. Studij elektrostrojarstva osnovan je na inicijativu Sveučilišta 1977. i preimenovan 1988. u Studij elektrotehnike, a 1990. prerastao je u sadašnji Elektrotehnički fakultet. Medicinski je fakultet utemeljen 1998., ali je dislocirani Studij medicine Medicinskog fakulteta u Zagrebu počeo djelovati 1979. Filozofski je fakultet nastao 2004. preimenovanjem Pedagoškog fakulteta. Učiteljski fakultet, osnovan 2006. sljednik je Visoke učiteljske škole koja se

1998. odvojila iz Pedagoškog fakulteta. Te su godine inače izdvojeni svi stručni studiji i ustrojeni na Veučilištu u Požegi, a dislocirani Učiteljski studij postoji u Slavanskom Brodu od 1999. godine.

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu ponešto je druga priča jer ima tradiciju veću od dva stoljeća. Naime 1806. u tom su gradu otvoreni Bogoslovno sjemenište i Lyceum episcopale koje su pohađali svećenički kandidati i svjetovnjaci iz Slavonije i južne Ugarske. Nakon brojnih preustroja taj je filozofsko-teologijski studij 1931. postao petogodišnja Visoka bogoslovna škola, a 1993. Teologija u Đakovu. Nakon što je to 2003. prihvatila Kongregacija za katolički odgoj u Rimu, osnovan je Katolički bogoslovni fakultet koji je ušao u sastav Osječkog sveučilišta.

Interdisciplinarna Umjetnička akademija osnovana je 2004. kao jedina pedagoško-umjetnička sastavnica Sveučilišta iako su se i prije glazbeni programi i povremeni studiji glume održavali na Pedagoškoj akademiji odnosno Pedagoškom fakultetu. Umjetničku akademiju tvore tri odsjeka (za glazbenu, likovnu i kazališnu umjetnost). Sveučilišni je Odjel za matematiku osnovan 1999., 2005. Odjel za fiziku, a 2005. godine formiran je i Odjel za biologiju, dok je Odjel za kemiju započeo s radom 2007. za preddiplomski, a 2009. za dodiplomski studij. Valja dodati da je Studentski centar u Osijeku utemeljen 1963., a da je u sastavu Sveučilišta od 1982., dok od 1995. djeluje Studentski centar u Slavanskom Brodu koji ima i manji studentski dom. Posebna je jedinica Tehnologijsko-razvojni centar koji je osnovan 2002. na poticaj Sveučilišta, grada Osijeka i Osječko-baranjske županije.

Danas Sveučilište ima šesnaest znanstveno-nastavnih sastavnica, od čega jedanaest fakulteta, jednu akademiju i četiri sveučilišna odjela. U sastavu su Sveučilišta i tri sveučilišne ustanove (Gradska i sveučilišna knjižni-

ca i studentski centri u Osijeku i Slavonskom Brodu) te trgovačko društvo Tehnologijsko-razvojni centar. Na Sveučilištu (prema podacima iz prosinca 2009.) studira 19.175 studenata sveučilišnih i stručnih studija te 1464 studenta poslijediplomskih studija, što je trostruko više nego u doba osamostaljivanja Hrvatske. Od osnivanja Sveučilišta do danas na njemu je diplomiralo približno 30 tisuća studenata i promovirano više od 100 doktora znanosti. Nastavu na 42 sveučilišna studija, 10 stručnih, 11 doktorskih i 23 specijalistička studija obavlja više od 800 nastavnika, od kojih je većina birana u znanstveno-nastavna zvanja. Stupanj doktora znanosti ima više od 400 nastavnika, ali je zaposleno i gotovo 150 znanstvenih novaka. Dakako da su svi studijski programi usklađeni s Bolonjskom deklaracijom. Na Sveučilištu je u tijeku izrada 159 znanstvenih projekata te 10 razvojnih i tehnoloških projekata. Prema europskim mjerilima riječ je o sveučilištu srednje veličine.

Rješavanje prostornih problema

Poput svih novoosnovanih sveučilišta i Osječko je muku mučilo s prostorom jer su nove sveučilišne institucije nastajale u prilagođenim prostorima, najčešće u historicističkim zgradama Gornjega grada. Ti su problemi još izraženiji zbog porasta broja studenata i nastavnika, pa se nastava održavala na raznim lokacijama. Zabilježeni su i slučajevi da su se rabili i potpuno neprikladni prostori, čak i pogoni nekih tvrtki.

Posebno je teška situacija bila na području studentskog standarda. Prvi je i donedavno jedini studentski dom izgrađen 1969. sa svega 258 postelja. Nešto je bolja situacija bila s prehranom, posebno nakon što je južno od Tvrđe 1980. izgrađen Studentski kulturni centar s restoranom, ali su se, i prije i poslije, osječki studenti služili i drugim gradskim restoranima, a postoje i mnoge kantine na fakultetima.

Ni pokušaj suvremenog smještaja nekih fakulteta nije se na kraju pokazao posebno uspješnim. Tako su se 1977. Poljoprivredni i Prehrambeno-tehnološki fakultet zajedno s Poljoprivrednim institutom udružili u Biotehnički znanstveno-nastavni centar i uselili u novoizgrađeni suvremeni prostor na površina od približno 8 ha na Tenjskoj cesti. Zajedno su imali površinu od 16.500 m², što je bilo dovoljno prostora za suvremenu i kvalitetnu nastavu te znanstvenoistraživački rad, a postojali su dobro opremljeni studentski restoran i knjižnica. Bilo je i plodne zemlje za teorijska i praktična istraživanja.

bilo sjedište Slavonske general-komande. U toj je reprezentativnoj zgradi (mješavini renesanse i baroka) na trgu Sv. Trojstva i Rektorat Sveučilišta, a čitatelji je znaju s novčanice od 200 kuna. Prehrambeno-tehnološki fakultet smješten je također u Tvrđi, u Kuhačevoj ulici, u zgradama negdašnje vojne bolnice te vojne straže i garnizonskog zatvora. Preuređenim su prostorijama zadovoljni i nastavnici i studenti, pa se čini da je to dugoročno rješenje za ovaj fakultet.

U Domovinskom su ratu, iako manje, stradali i drugi osječki fakulteti. Uostalom to je jedino u ratu stradalo

Dio zgrada Biotehničkoga znanstveno-nastavnog centra na Tenjskoj cesti

Cijeli je Biotehnički znanstveno-nastavni centar potpuno uništen i spaljen u Domovinskom ratu i još je neobnovljen, a ni prostor nije razminiran. Inače tu se planira gradnja znanstveno-tehnološkog parka (zvanog *Tehnopolis*), vrijednoga 100 milijuna eura, koji je već prijavljen za financiranje iz pretpripravnih i strukturnih fondova Europske unije.

U Domovinskom je ratu bila znatno oštećena i fakultetska oprema, a nastava se izvodila na mnogim mjestima u gradu, uglavnom u prostorijama drugih fakulteta i škola. Stradali su fakulteti od 1995. smješteni u obnovljene zgrade u Tvrđi. Poljoprivredni fakultet nastavu obavlja u zgradi na središnjem trgu u kojoj je nekad

hrvatsko sveučilište. Poginula su 24 studenata i 5 sveučilišnih nastavnika, a materijalna je šteta procijenjena na 15 milijuna eura.

Prostorni su se problemi počeli rješavati pošto je u ožujku 1997. potpisan sporazum o ustupanju i prenamjeni vojarna *Gaj* i *Drava* za visokoškolsku nastavu i kada su odlukom Vlade nekretnine prenesene u vlasništvo Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Potom je izrađen poseban strateški dokument o obnovi i razvoju Sveučilišta do 2010. Tu su planirani sveučilišni sadržaji na tri glavne lokacije – u Tvrđi te vojarnama *Drava* i *Gaj*. Uključeno je i unapređenje Strojarskoga fakulteta u Slavonskom

Bivša vojarna *Gaj* u kojoj su danas sveučilišni sadržaji

Nagrađeno urbanističko rješenje sveučilišnog kampusa u bivšoj vojarni *Drava*

Brodu i Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu.

Najprije je djelomično, a potom i cjelovito, preuređena vojarna *Gaj* (projektant Predrag Rechner, dipl. ing. arh., iz tvrtke *Rechner d.o.o.* iz Osijeka) koju zbog izgleda nazivaju *Crvena vojarna*. Naziv je *Gaj* određen činjenicom da se nalazi na Trgu Ljudevita Gaja, zapadno od glavne gradske tržnice. U preuređenim je prostorijama smješten Odjel za matematiku, a danas su u njemu i odjeli za fiziku i biologiju, dok je Odjel za kemiju u zgradi Prehrambeno-biološkog fakulteta. Tu je i Tehnologijsko-

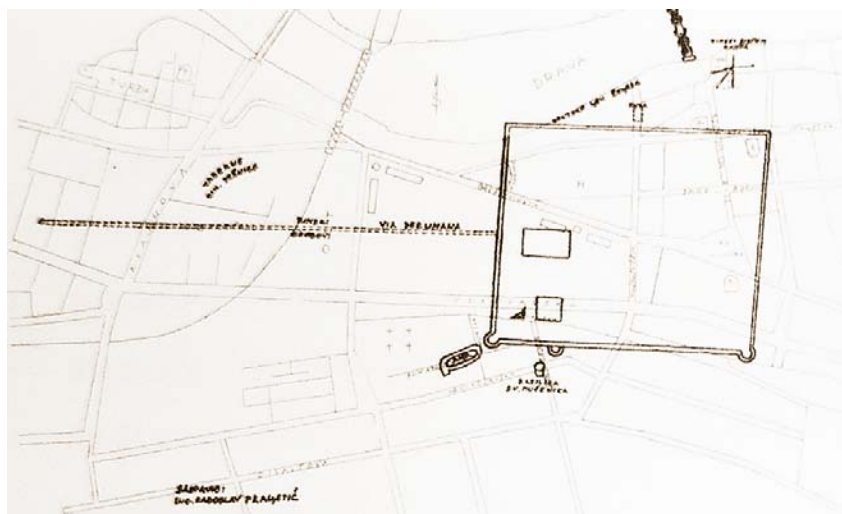
razvojni centar za izradu prototipova za proizvodnju koji okuplja mlade znanstvenike i poduzetnike.

Potom je 2001. za uređenje vojarnje *Drava* raspisan natječaj za idejno urbanističko rješenje. Posebna je zanimljivost da je autor prvonagrađenog rada doc. Dario Gabrić, dipl. ing. arh., s Građevinsko-arhitektonskog fakulteta iz Splita, koji je između ostalog i autor nagrađenih urbanističkih rješenja i za sveučilišni kampus u Sarajevu i Rijeci, pa pripada našim najboljim poznavateljima organizacije suvremenih sveučilišnih centara.

Prostor sveučilišnog kampusa

Povijesni prikaz

Povijesna je sudbina prostora bivše vojarnje *Drava* izravno povezana s davnom osječkom prošlošću. Iako su prva prapovijesna naselja pronađena u današnjem gradskom predjelu Retfala, začetak je današnjeg Osijeka nešto istočnije, na području Donjega grada, također na povišenoj desnoj obali Drave. Tu su potkraj 4. i 3. st. pr. Kr. za osvajačkih pohoda boravili Kelti i istodobno živjeli ilirski Andizeti čije se sjedište zvalo Mursa. Poslije su ga Rimljani zauzeli, prihvatili ime i izgradili logor iz kojega se razvio grad. Krajem 1. st. pr. Kr., za cara Augusta, Rimljani su osvojili cijelu Panoniju i vojnički lo-

Rekonstrukcija tlocrta negdašnje rimske Murse

gor pretvorili u važno panonsko trgovačko i prometno središte. Izgradili su i kameni most preko Drave te tvrdu cestu preko močvarnih predjela na lijevoj riječnoj obali. Rimski je car Hadrijan 124. uzdigao to naselje u status kolonije – Colonia Aelia Mursa. To je privuklo rimske građane i veterane te pojačalo trgovačke veze duž dunavske granice. Grad je ostao značajno vojno uporište, ali je podignut forum te izgrađene brojne javne i upravne zgrade.

Kako je zbog slabljenja carske vlasti došlo je do povlačenja rimske vojske, Mursa je bila izložena stalnim provalama sa sjevera i istoka. Najprije su ju opustošili Zapadni Goti, a potom Sarmati i Alani, da bi je 441. potpuno razorili Huni predvođeni Atilom. Tada je potpuno napuštena, a uništen je i kameni most.

Dolaskom avarsko-slavenskih plemena Osijek ponovno oživljava. Slavenski su i starohrvatski doseljenici osnovali naselje na povišenoj terasi i omanjem brežuljku pokraj riječne obale. Naselje su nazvali Osijek (Osek, Osik) u značenju nečega odsječenoga i odvojenoga. To je bilo u današnjoj Tvrđi, a čini se da su Avari kratkotrajno boravili na prostoru rimske Murse.

Daljnju je burnu sudbinu tih naselja teško detaljno pratiti, no Osijek se razvio u pravi srednjovjekovni gradić s mnoštvom obrtnika, ali i u važno prometno, trgovačko, upravno, vlastelinsko i kulturno središte.

Grad je pao pod tursku vlast 1525. kada je sultan Sulejman Veličanstveni odlučio napasti Ugarsku, a nastavio se graditi i utvrđivati 1528. kada su Turci odlučili povesti vojsku na Beč. Tako je pokraj Tvrđe 1566., navodno za samo 17 dana, izgrađen glasoviti Sulejmanov most, zapravo cesta od drvenih trupaca duga 8 km koja je premostila Dravu i močvarna područja sve do Darde. Osijek je postao najznačajniji grad turske Slavonije s mnoštvom džamija. Bio je opa-

san zidinama i utvrđen kulama, a okolna palanka okružena palisadama.

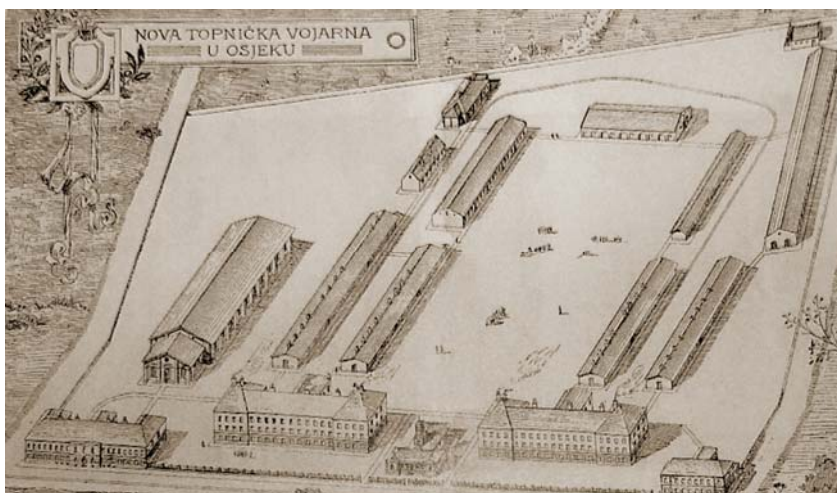
Osijek je oslobođen 1687. nakon poraza turske vojske pod Bečom 1683. godine. Tada započinje novo razdoblje, a razvoj je potaknut blizinom granice s Osmanskim Carstvom. Austrijske su vlasti počele graditi novu vojnu utvrdu, pa su raščistile teren i 1692. negdašnju tursku palanku preselili 1,5 km zapadnije. Tako je nastalo novo naselje – Gornji grad. Nedugo potom preseljeno je stanovništvo s lijeve obale Drave i naseljeno istočno od tvrđave pa je tako nastao današnji Donji grad.

Tvrđava se gradila od 1712. do 1722., ali su se manji radovi nastavili još nekoliko desetljeća. Poslije su 1792. na južno gradsko područje naseljeni njemački doseljenici iz Banata i Bačke pa je nastao Novi grad. Osijek je od 1687. do 1786. sjedište glavnoga vojnog zapovjedništva (Generalkomande), a obnavljanjem županijskog ustroja i sjedište Virovitičke županije. Uslijedilo je gospodarsko jačanje i porast stanovništva te razvoj prosvjete, kulture, športa i zdravstvene skrbi. Razvitku je pridonijela i činjenica što su se 1786. tri odvojena naselja (Gornji grad, Tvrđa i Donji grad) ujedinila, a to je 1809. uvjetovalo proglašenje Osijeka slobodnim kraljevskim gradom.

Tijekom 19. i početkom 20. st. podižu se mnoge nove zgrade i cijele ulice, a grad je poslije Zagreba gospodarski najrazvijeniji u Hrvatskoj. Na željeznička je prugu Osijek priključen 1870., a razvučeni je grad uz rijeku 1884. povezan konjskim tramvajem, prvim na jugoistoku Europe. Uz prije izgrađeni željeznički most, 1911. izveden je i novi cestovni most. Formiranjem zajedničke jugoslavenske države Osijek je zbog graničnog položaja izgubio prometnu važnost, ali je zadržao gospodarsku moć. Teško je stradao u Domovinskom ratu, ali je danas obnovljen, a ima i naznaka o gospodarskom oporavku.

Gradnja i dogradnja vojarne

Ne zna se točno kada je na prostoru između Tvrđe i Donjega grada izgrađena prva vojarna. Taj je relativno velik prostor (površine 232.048 m²), približno trokutasta tlocrta, omeđen sa sjevera Ulicom cara Hadrijana i Vukovarskom ulicom s juga te ulicama Kralja Petra Svačića sa zapada i Josipa Huttlera s istoka. Vjerojatno je to bilo nedugo nakon što se 1786. vrhovno vojno zapovjedništvo za Slavoniju i Srijem preselilo u Petrovaradin, a dio vojnih sadržaja u Tvrđi prepušten je civilnim vlastima. O toj se prvoj vojarni malo zna, osim da se zvala Ophodnička i da je vjerojatno zauzimala cijeli sadašnji prostor.

Crtež austrougarske Topničke vojarne

Nešto se više zna o Topničkoj vojarni koja se na istom mjestu počela graditi 1896., prema projektu inženjera Antuna Soukupa, a Gradsko je zastupstvo između devet ponuđača izabralo tvrtku *Prister i Deutsch* koja je radove dovršila 1897. godine. Iz vremena gradnje sačuvani su crtež i stara razglednica. Poslije su u prostoru vojarnje izgrađene nove zgrade za inženjerske postrojbe.

Avionski snimak arheoloških istraživanja prostora budućega Poljoprivrednog fakulteta

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije tom su vojarnom koristile vojske iz obje Jugoslavije. S vremenom su se zgrade dograđivale, a pridodani su novi sadržaji. Iz te su vojarnje, koju su Osječani nazivali Bijela (valjda po negdašnjim pročeljima), tijekom Domovinskog rata pucalo po gradu, a osobito po osječkoj bolnici koja je s druge strane ulice. Vojarna je zauzeta u rujnu 1991. i potom je neko vrijeme u njoj bila *Hrvatska vojska*.

Vojarnom zbog povijesnih i ambijentalnih vrijednosti prolazi granica preventivno zaštićene gradske urbanističke zone koja obuhvaća deset zgrada uz ulice Cara Hadrijana i Kralja Petra Svačića. To su slobodno stojeće zgrade (katnice, dvokatnice i jedna trokatnica) s uređenim historičističkim uličnim pročeljima. Vrijed-

nost im nije samo estetska, već ponajprije kulturna, znanstvena i povijesna, a nova je namjena dobrodošla jer može istaknuti graditeljske i povijesne značajke. Stoga su u uvjetima što ih je propisao Konzervatorski odjel u Osijeku pri Ministarstvu kulture dozvoljene unutrašnje pregradnje uz zadržavanje postojeće konstrukcije. Mogu se rabiti i potkrovnici prostori, ali treba bez nadograđi-

vanja sačuvati postojeću krovnu konstrukciju. Glavna se ulična pročelja (ponegdje i bočna) trebaju potpuno očuvati i ne smije biti nikakvih novih otvora ni narušavanja izgleda i simetrije. Dvorišna su pročelja bila i prije skromno oblikovana, a i dodatno su devastirana naknadnim intervencijama. Stoga se mogu preinačiti u skladu s novom organizacijom prostora i s namjenom cjelokupnoga kompleksa.

No kako se cijeli kompleks vojarnje nalazi u sastavu registriranoga antičkoga arheološkog lokaliteta, za sve su radove, posebno one što uključuju kopanje dublje od 40 cm, potrebni posebni konzervatorski uvjeti i zaštitna arheološka iskopavanja.

Na temelju istraživanja starijih autora (M. P. Katančića, R. Fajdetića i J. Köllera) uglavnom se može relativ-

no točno locirati rimska Mursa, njezin položaj i veličina, bedemi, most i neke glavne građevine. Gotovo je polovicu istočnoga dijela negdašnje vojarnje obuhvaćao utvrđeni rimski grad, a zapadnim je dijelom po sredini prolazila cesta koja se nadovezivala na glavni gradski dekumanus. Tu su, sudeći prema organizaciji ostalih rimskih gradova, vjerojatno bile nekropole, ali se prema položaju taberni i stare rimske tržnice (na prostoru današnjega Vijenca Ivana Meštrovića) moglo pretpostaviti i širenje grada. Na neki su način to potvrdila i nedavna arheološka istraživanja.

Iako temeljitija istraživanja priječi gusta naseljenost toga prostora i prije je bilo zanimljivih otkrića. Već se dugo zna i za položaj kamenog mosta s pet otvora, u produžetku današnje Zmaj Jovine ulice, pokraj stare *Kožare*. Navodno se za niskog vodostaja u koritu Drave mogu uočiti i tragovi.

U početku su gradnje osječčkoga sveučilišnog kampusa najprije za novu namjenu određene zgrade koje se moraju sačuvati i restaurirati. Potom su u skladu s usvojenim urbanističkim rješenjem i prema financijskim mogućnostima određene zgrade koje treba izgraditi.

Tada su na red došla arheološka istraživanja koja su se ponajprije orijentirala na one sadržaje koje treba graditi ili nadograđivati. Istraživanja su započela 2001. na zapadnom rubu, na prostoru studentskog doma. Od 2003. do 2005. temeljito je istraženo područje budućega Poljoprivrednog fakulteta, a stručna je voditeljica bila Slavica Filipović, prof., viša kustosica *Muzeja Slavonije* u Osijeku. Pronađena je veća urbana struktura zapadnog dijela Murse od 1. do 4. st., zapravo neznatni ostaci čak šest građevina kojima je namjenu bilo teško ustanoviti. Otprilike je bilo istraženo stotinjak metara kamene ceste i sada je tome pridodano još 40 m, a istraženo je i dosta grobova.

Pronađeno je mnogo raznovrsnih arheoloških ostataka, a najvrjednijim nalazima pripadaju žrtvenik boga Silvana, ostaci keramičke peći i kapiteli pronađeni u južnom drenažnom kanalu. To je uvjetovalo i promjenu projekta pa će novopronađeni arheološki sadržaji biti prikazani u prizemlju novoga fakulteta. Čak je i građevinska čestica nešto proširena i pomaknuta.

Slijedila su istraživanja na području budućega Građevinskog fakulteta koji se neposredno nadovezuje na Poljoprivredni, a nastavljena na sjeveroistočnom rubu kampusa, u začelju prenamijenjene zgrade Učiteljskog fakulteta koju valja i nadograditi sa stražnje strane.

Izgradnja sveučilišnog kampusa

Osnovne smo podatke o gradnji sveučilišnog kampusa dobili od Vanje Grgec, dipl. ing. građ., voditeljice Odjela za gospodarenje imovinom i izgradnjom sveučilišnog kampusa

pri Rektoratu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Zapravo većinu smo podataka crpili iz odgovarajuće

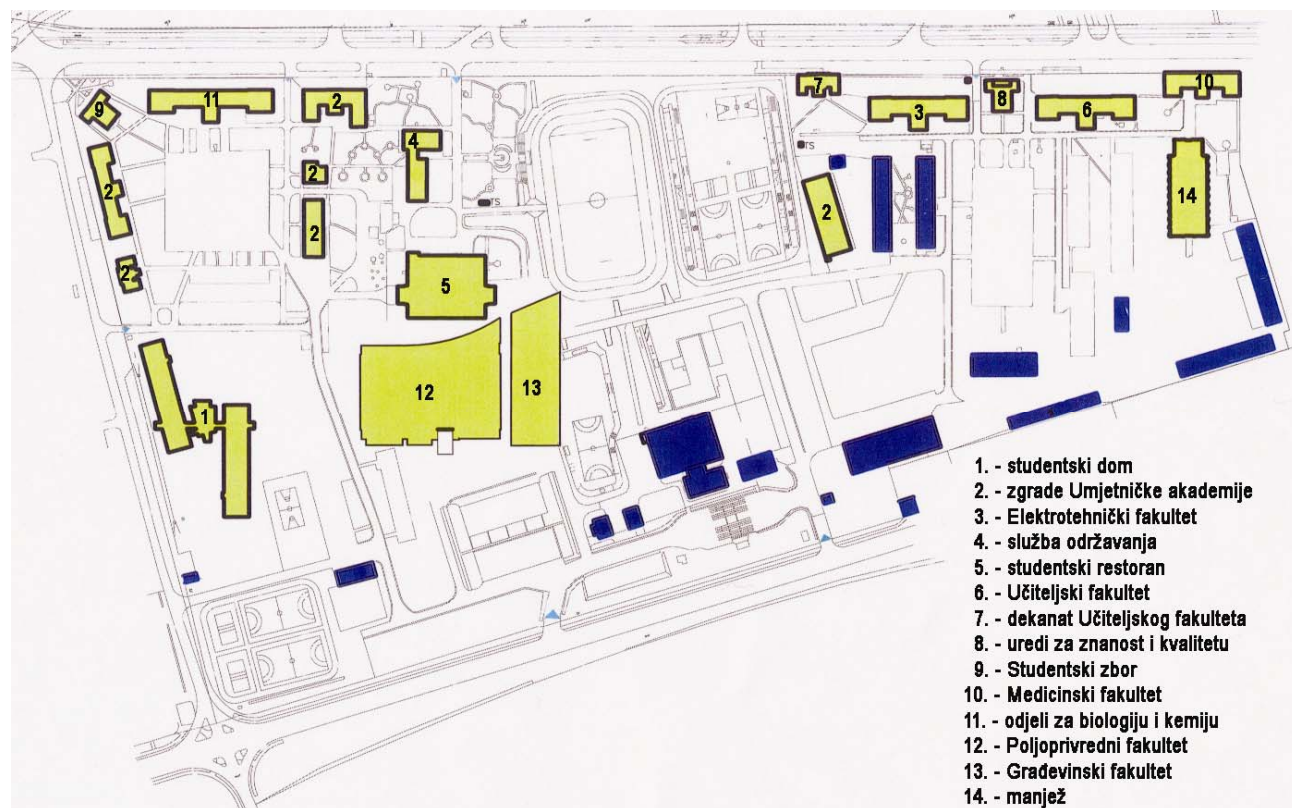
Položaj sveučilišnog kampusa na karti grada

dokumentacije koju nam je ljubazno stavila na uvid, a opskrblila nas je i s mnogim fotografijama i crtežima.

Sveučilišni se kampus gradi u fazama, a I. faza započela je sredinom 2002. kada je dobiven dugoročni zajam od približno 84 milijuna kuna.

Zbog kroničnih problema sa studentskim smještajem u koji se nije ulagalo više od 40 godina, a na Sveučilištu

je više od 50 posto studenata izvan Osijeka, prva je novogradnja u kampusu bila novi studentski dom (površine 9909 m²). Projekt je izradila tvrtka *Arvumteh* d.o.o. iz Osijeka (glavni je projektant Željko Andrašić, dipl. ing. arh.), a izvođač *Gradnja* d.o.o. iz Osijeka. Radovi su za-

Situacija zgrada u osječkom sveučilišnom kampusu – postojeće, adaptirane ili planirane zgrade (žuto) i zgrade za rušenje (plavo)

Zgrada studentskog doma u sastavu kampusa

počeli 20. prosinca 2002., a završeni 31. svibnja 2005., tako da je početkom sljedeće akademke godine i useljen. Studentski je dom smješten na zapadnom rubu kampusa i ima ukupno 504 postelje, od čega za studente 10 jednokrevetnih i 233 dvokrevetne sobe te 7 apartmana za gostujuće profesore. Za gradnju i opremanje utrošeno je nešto više od 64 milijuna kuna.

S obzirom da je Umjetnička akademija osnovana 2004. i da nije imala vlastite prostore, nastava se u prvoj godini izvodila na više lokacija u Osijeku. Stoga im je 2005. dodijeljen prostor u pet zgrada bivše vojarne, uglavnom na sjeverozapadnom dijelu kampusa. Zapravo su u I. fazi uređene i opremljene dvije zgrade (u sjeverozapadnom i središnjem dijelu), ali i to je omogućilo redovit i nesmetan rad.

U sjeveroistočnom dijelu kampusa jedna je zgrada dodijeljena Elektrotehničkom fakultetu za stručne studije i tu se nastava održava od 1. ožujka 2006. iako su adaptacija i opremanje završeni tek krajem 2009. Radove su izvodile tvrtke *Gradnja i Eko-gradnja* d.o.o. iz Darde, a osigurano je 3600 m² novih predavaonica, laboratorija i kabineta. Inače Elektro-

Prva obnovljena zgrada Umjetničke akademije

tehnički fakultet u zgradi Elektrometalskoga školskog centra južno od Tvrdje ima na raspolaganju 5000 m².

Za Poljoprivredni je fakultet, također u I. fazi bila predviđena izgradnja nove zgrade, ali je to odloženo zbog arheoloških radova. Stoga su financiranje i izgradnja uključeni u II. fazu gradnje kampusa.

Program je kapitalnih investicija II. faze gradnje sveučilišnog kampusa

do 2010. Senat Sveučilišta prihvatio na sjednici krajem 2005., a osim novih zgrada Poljoprivrednog i Građevinskog fakulteta predviđao je gradnju športske dvorane i sveučilišne knjižnice. Bile su planirane adaptacije gotovo svih preostalih zgrada, a izvan kampusa saniranje oštećenja na Prehrambeno-tehnološkom fakultetu uzrokovanih havarijom sustava centralnog grijanja i gradnja novoga studentskog doma u Đakovu. Sveučilište je za to uzelo dugoročni zajam od 414 milijuna od *Slavonske banke* d.d. iz Osijeka.

Za prehranu je studenata bilo nužno osigurati odgovarajući prostor. Kako je postojeća zgrada s restoranom i kuhinjom naslijeđena od *Hrvatske*

vojske (površine od 2367 m²) bila u dobrom stanju, odlučeno je da se prilagodi i prikladno opremi za potrebe studentske prehrane. Projekt je izradila tvrtka *Arvumteh* iz Osijeka, a građevinske je radove izvodila osječka *Gradnja*. U adaptaciju i opremanje uloženo je 11,7 milijuna kuna. Kapacitet je restorana 400 mjesta, a u kuhinji se može pripremiti 4000 obroka za nešto više od dva sata. Za usporedbu valja reći da sadašnji res-

toran u sklopu Studentskog centra ima 300 mjesta i može pripremiti 1500 obroka na dan. Radovi su završeni sredinom 2009., pa je restoran u uporabi od početka ove akademske godine.

Obnovljena zgrada studentskog restorana

Učiteljski fakultet djeluje zajedno s Filozofskim fakultetom (Ulica Lorenza Jägera 9) u skućenom prostoru što otežava nastavu obaju fakulteta. Stoga je II. fazi predviđena adaptacija zgrade bivše vojarne na sjeveroistočnom dijelu kampusa (površine 2156 m²) i dogradnja s dvorišne strane (ukupna površina 7071 m²). Prethodna su zaštitna arheološka iskapanja dovršena u lipnju 2009, a istodobno je izrađena projektna dokumentacija za adaptaciju. Istodobno je za smještaj dekanata Učiteljskog fakulteta preuređena manja zgrada nešto zapadnije. Projekt je izradio *Urbos* d.o.o. (glavni projektant Milko Puncer, dipl. ing. arh.), a radove je izveo *Dom* d.o.o. iz Osijeka. Za

adaptaciju obiju zgrada i dogradnju iz zajma je osigurano približno 64,8 milijuna kuna. Valja dodati da je između Učiteljskog i Elektrotehničkog fakulteta obnovljena i manja zgrada u koju će se smjestiti uredi za znanost, unapređenje kvalitete visokog obrazovanja i transfer tehnologije.

Nastavljeni su i potpuno završeni radovi adaptacije zgrade Elektrotehničkog fakulteta u koju je smješten i *CARnet*, hrvatska akademska i istraživačka mreža, a za to je izdvojeno

12,3 milijuna kuna. Nastavljena je i adaptacija zgrada namijenjenih Umjetničkoj akademiji, dviju zgrada u Ulici Petra Svačića i jedne u Ulici cara Hadrijana. Za uređenja pročelja, krovništa i unutrašnjosti osigurano je 15,7 milijuna kuna, a sve je projekte izradio *Urbos* iz Osijeka. Istodobno je na tom prostoru, baš na sjeverozapadnom uglu uređena jedna manja zgrada za Studentski zbor i Ured za osobe s invaliditetom.

Kliničko-bolnički centar i Medicinski fakultet nalaze se točno preko

Budući Učiteljski fakultet uoči početka radova

Pogled na obnovljenu zgradu Elektrotehničkog fakulteta i zgradu dekanata Učiteljskog fakulteta tijekom obnove

puta sjeveroistočnog dijela kampusa. Prostori su Medicinskog fakulteta nedovoljni za kvalitetnu nastavu i provedbu Bolonjskog procesa pa je za to adaptirana krajnja zgrada u Ulici cara Hadrijana. Projekt je izradila tvrtka *Arvumteh*, a radove izvela tvrtka *Dom* d.o.o. iz Darde. Adaptacija je završena u listopadu 2009. i stajala je 5,6 milijuna kuna, a u tijeku je natječaj za namještaj i opremu.

Obnovljena zgrada Medicinskog fakulteta

Planirano je da Odjel za matematiku i Odjel za fiziku budu smješteni u bivšoj vojarni *Gaj*, a da se za Odjel za biologiju i Odjel za kemiju preuredi zgrada u sjeverozapadnom dijelu kampusa. U toj je zgradi neko vrijeme bila III. osječka gimnazija, dok joj se preuređivala zgrada u Tvrdi. Izrađena je projektna dokumentacija, a za adaptaciju i opremu utrošit će se 19,9 milijuna kuna.

Dobivanjem vojarnje Sveučilište je ujedno preuzelo i brigu o održavanju cjelokupnoga prostora. Sve su instalacije bile u vrlo lošem stanju jer je vojska, svjesna da odlazi, popravljala samo najnužnije. U zastarjelom je sustavu grijanja uz instalacije bila nužna i potpuna izmjena toplinskih stanica i podstanica. Najprije je izgrađena vrelodvodna mreža. Radove je izvodilo *HEP-Toplinarstvo* d.o.o. iz Zagreba, a stajali su 7,4

milijuna kuna. Istodobno su uređene toplinske podstanice, a izvođač je bila tvrtka *Mavrin* d.o.o. iz Petlovca. Za nastavak rekonstrukcije instalacija u II. fazi izgradnje planirano je 7,4 milijuna kuna.

U vrlo je lošem stanju bila i vodoopskrbna mreža koju je prema projektu *Zavoda za unapređivanje sigurnosti* obnovila tvrtka *Vodovod* d.o.o. iz Osijeka. Time su smanjeni golemi

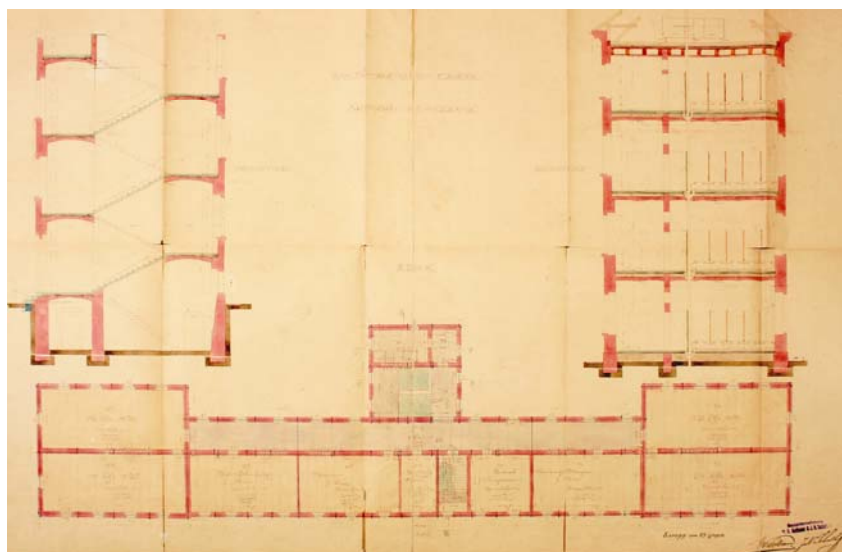
ska kanalizacija (DTK) i optički vodovi za prostor sveučilišnog kampusa. Projekt je izradio *Arvumteh*, a radovi su završeni u srpnju 2009. Izvodila ih je *Gradnja*, a stajali su 1,4 milijuna kuna.

O sadašnjoj i budućoj gradnji sveučilišnog kampusa razgovarali smo i s prof. dr. sc. Rudolfom Emertom, prorektorom za strategiju razvoja i prostorno planiranje. U razgovoru smo doznali da se velika zgrada Poljoprivrednog fakulteta uspješno gradi i da će najvjerojatnije, baš kao i Učiteljski fakultet, biti dovršena i opremljena do 2011. godine, a priprema se i gradnja Građevinskog fakulteta. Procjenjuje se da će gradnja Poljoprivrednog fakulteta stajati 148,5 milijuna kuna.

U II. je fazi bila planirana gradnja športske dvorane u jugozapadnom dijelu kampusa, no od nje se odustalo pošto je uoči svjetskoga rukometnog prvenstva izgrađena dvorana u Gradskom vrtu koja je uz športske namijenjena i nastavnim potrebama. Stoga će se u kampusu urediti otvoreni športsko-rekreacijski park.

Bila je predviđena i nova zgrada Sveučilišne knjižnice u sjeverozapadnom dijelu kampusa, pokraj Umjetničke akademije, na platou na kojem su se nekad postrojavali vojnici. No shva-

računi za utrošenu vodu zbog pucaanja zastarjelih cijevi. Radi povezivanja postojećih i budućih zgrada na rubnim je dijelovima kampusa položena distributivno-telekomunikacij-

Stari izvorni presjeci i tlocrt zgrade u kojoj će se smjestiti Odjel za biologiju i Odjel za kemiju

tilo se da su tu sadržaji zbijeni, pa se odlučilo zgradu preseliti u sredinu kampusa, na mjestu negdašnjega igrališta koje je izravnano materijalom iz iskopa Poljoprivrednog fakulteta. Za to je zatražena i izmjena Urbanističkog plana uređenja.

Od planiranih je poslova u II. fazi ostvareno približno 70 posto, a u III. fazi, koja će započeti 2012., planiraju se graditi još dva veća fakulteta. Zasad se još ne zna koji, najvjerojatnije će to biti Pravni koji je u najmu u prostorijama Židovske općine, ali postoje naznake da bi nakon Poljoprivrednog fakulteta mogao biti i u zgradi Rektorata. Čini se da Ekonomski i Filozofski fakultet ne planiraju napuštati svoje sadašnje lokacije.

Prikaz budućega izgleda Poljoprivrednog fakulteta

U III. će se fazi izgradnje nastaviti s infrastrukturnom obnovom, a predviđeno je i preuređenje *manježa*, zgrade na krajnjem istočnom dijelu kampusa koja je u austrougarsko doba služila kao škola jahanja. Taj se prostor planira urediti kao pravi multimedijski centar, ponajprije za izložbe te scenske i glazbene priredbe. U III. fazi predviđena je i gradnja još jednog paviljona za studentski smještaj.

Razgovor s ljubaznim prof. Emertom, inače strojarskim inženjerom koji je

gotovo cijeli radni vijek proveo na Poljoprivrednom fakultetu, zaključili smo razmjenom mišljenja o nekim nelogičnostima vezanim uz studentski standard. Jednostavno su smještaj i prehrana prejeftini pa su studenti koji su u domu u znatno povoljnijem položaju od onih koji su podstanari. Paradoksalno je da je studentima jeftiniji smještaj u domu nego da svakodnevno putuju na nastavu, što u ravnoj Slavoniji ne bi trebao biti prevelik problem.

Posjet kampusu

Gradilište smo sveučilišnog kampusa u Osijeku posjetili u dva navrata. Najviše smo se, dakako, zadržavali na najvećoj građevini – zgradi Poljoprivrednog fakulteta.

Novu je zgradu Poljoprivrednog fakulteta projektirao poznati osječki arhitekt Predrag Rechner koji je autor mnogih velikih građevina i projekata.

Fakultet ima 9 odjela, a za to je predviđeno 113 kabineta, 32 praktikuma, 23 laboratorija, 9 predavaonica, kongresna dvorana sa 350 mjesta, knjižnica, studentska arhiva, zajedničke službe dekanata i sl. Zgrada ima prizemlje i četiri kata te goleme tlocrtne dimenzije (93 x 90 m) i neto površinu od 18.717 m² (bruto 22.754,15 m²) od čega na arheološki atrij u prizemlju dolzai 3410 m². Projektirana je kao čvrst jedinstven volumen, sa širokim pješačkim prodorom u prizemlju. U unutrašnjosti je zgrada uzdužnim i poprečnim komunikacijama podijeljena u nekoliko traktova i ima šest atrija. Unutarnja će i vanjska pročelja biti obložena raster panelima ili ostakljena trostrukim staklom (*spyder* pročelja). Prostorni su sadržaji prizemlja zbog arheološkog nalazišta podignuti na četvrti kat, a na ravnom su krovu, u središnjem dijelu, smješteni uređaji za klimatizaciju i ventilaciju, a preostali je dio krova prohodan i djelomično se praktična nastava može održavati u toplim ljetinama. Preprojektiranje je zgrade dovršeno krajem 2006. godine.

Grijanje i hlađenje toga golemog prostora među prvima u nas, posebno jer potječe iz 2002., riješeno je na

Južno pročelje zgrade Poljoprivrednog fakulteta u gradnji

principu toplinske crpke iskorištavanjem podzemne vode iz opskrbnog zdenca. U stropnim su pločama predviđene cijevi kroz koje će teći voda i prolaskom kroz zgradu ljeti hladiti i zimi grijati, a potom se preko upojnog bunara vraćati u zemlju. Taj sustav omogućuje i ekonomično održavanje jer štedi energiju, posebno zato što je zgrada predviđena za dugu uporabu.

Ograđeni prostor budućega Građevinskog fakulteta

Za naših su posjeta bili završeni svi armiranobetonski radovi i obavljale su se pripreme za unutrašnje i vanjsko uređenje. Obišli smo cijelu zgradu i uvjerali se kako je to lijep i svrshodno oblikovan fakultet koji je namijenjen nastavi mnogih budućih naraštaja. S krova smo nove zgrade razgledali i zemljište budućega Građevinskog fakulteta.

Razgledali smo cijeli kompleks i sve sadržaje u kampusu, a to nam je mnogo pomoglo u razumijevanju prostorne organizacije, posebno stoga što projektanti, izvođači i investitor za zgrade u rabe brojeve koji su građevinama bivše vojarnje *Drava* dodijeljeni uoči projektiranja i građenja, a mnoge od tih zgrada više ne postoje.

Kako je *Građevinar* časopis ponajprije namijenjen građevinarima, moramo ponešto reći i o novom Građevinskom fakultetu. U telefonskom razgovoru s projektantom Dinkom

Peračićem, dipl. ing. arh. (drugi je projektant Roman Šilje, dipl. ing. arh.) iz tvrtke *ARP* d.o.o. iz Splita, čiji je projekt izabran na natječaju, doznali smo da je upravo u tijeku izrada glavnog projekta.

Novi će se osječki Građevinski fakultet graditi pokraj Poljoprivrednog fakulteta. Tlocrtna mu je površina 3225 m² (100 x 30 m), a ukupna građevinska bruto površina 11.095 m².

rimentalnu mehaniku i konstrukcije te hidrauliku i hidrotehniku), prostore za nastavu, knjižnicu, studentske prostore, zajedničke sadržaje te pomoćne i tehničke prostorije. U podrumu i dijelu suterena predviđeni su laboratoriji, prikazi arheološkog nalazišta i tehnički prostori, u prizemlju (na kosoj plohi) predavaonice, knjižnica i fakultetska aula, na prvom katu administrativni i izložbeni prostori, na drugom predavaonice i kabineti, otvorena učionica, vrtovi i studentski sadržaji, a crtaonica, kabine ti, kantina i garsonijere na trećem katu.

Glavna je značajka novoga fakulteta njegova nosiva konstrukcija (projektant Damir Klečina, dipl. ing. građ., iz *Fibre* d.o.o. iz Osijeka) koju čini pet visokostijenih uzdužnih armiranobetonskih nosača koji su perforirani tako da premošćuju ili stvaraju veze među prostorima, a međusobno su povezani armiranobetonskim stropnim pločama s gredama ili bez njih. Na sjevernom dijelu zgrade nema arheoloških nalaza pa će tu biti uko-

Budući izgled Građevinskog fakulteta

Sastoji se od podruma, suterena, prizemlja i tri kata. Zgrada je projektirana za 7 zavoda te ima 70 kabineta i 3 laboratorija (za materijale, ekspe-

pan podrum i suteran, a arheološki nalazi (otisci rimske ceste s drenažom i ostacima građevina) bit će predstavljeni u zgradi djelomičnom

Prikaz unutrašnjosti budućega Građevinskog fakulteta

rekonstrukcijom i uređenjem ploha za pristup i kretanje posjetilaca.

Ing. Peračić nas je upozorio da upravo visokostijeni nosači sugeriraju buduću namjenu zgrade, a da će se prema glavnom projektu, što nije bio slučaj u idejnom, ti nosači vidjeti i u unutrašnjosti.

Nakratko smo razgovarali i s dekanom Građevinskog fakulteta prof. dr. sc. Damirom Markulakom koji nam je rekao da mu se projekt nove zgrade jako sviđa. Inače fakultet danas ima mnogo prostornih problema jer djeluje na dva mjesta, u Građevinsko-geodetskoj školi u Drinskoj ulici i u zgradi u Crkvenoj ulici u Donjem gradu. Zato je pomalo zabrinut da odloženi početak gradnje i eventualni narasli troškovi te sadašnja gospodarska kriza ne bi omeli cijelu izgradnju. Građevinski fakultet inače već neko vrijeme obavlja istraživa-

nja materijala i konstrukcija u jednoj zgradi na južnoj strani kampusa koja će poslije biti srušena.

Naknadno smo doznali da je inicirano formiranje studija arhitekture na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera. Ako do toga dođe, tada bi taj studij bio priključen Građevinskom fakultetu i odvijao bi se u novoj zgradi kampusa.

Zaključak

Prikazali smo povijesni pregled nastanka i predstavili gradnju jednoga novoga i cjelovitoga sveučilišnog kampusa koji je značajna novost jer su i danas rijetke građevine u Hrvatskoj, osobito fakulteti, koji su građeni isključivo za sveučilišnu namjenu. U negdašnjoj će se vojarni u novim ili prilagođenim zgradama ujediniti mnogi sveučilišni sadržaji, uz fakultete još i smještaj i prehrana te

sveučilišna knjižnica, ali i športsko-rekreacijski sadržaji koji će, barem se tako sada čini, biti isključivo na otvorenom prostoru.

Čini se da neke članice Osječkog sveučilišta ne pokazuju previše zanimanja za smještaj u kampusu iako tamo ima dovoljno mjesta gotovo za sve osječke fakultete. Ako se što više sadržaja smjesti u prostor u kojem će studenti živjeti i studirati, to može uvelike unaprijediti i obogatiti kvalitetu ukupnoga nastavnoga i znanstvenoga rada. Uostalom tu će biti i Sveučilišna knjižnica i svekolika tehnološka podrška, pa se mogu urediti i izgraditi prikladni i dobro uređeni laboratoriji. Više sveučilišnih sadržaja na jednom mjestu omogućuje i interdisciplinarni studij koji je u svijetu dosta raširen, a u nas rijetko najčešće zbog prostorne odvojenosti.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera opredijelilo se za razvoj sveučilišnih sadržaja na tri mjesta – u Tvrdi te bivšim vojarnama *Gaj* i *Drava*. Ako to u budućnosti ne bude provedeno do kraja, to može na neki način obezvrijediti cijelu ideju ujedinjavanja sveučilišnih sadržaja. Idealno bi bilo da u reprezentativnoj Tvrdi bude samo Rektorat, a da svi ostali sveučilišni sadržaji budu u negdašnjim vojarnama. Uostalom u novim i do kraja preuređenim prostorima s potpuno novom infrastrukturom troškovi su znatno manji, a održavanje mnogo jeftinije.

Branko Nadilo

Fotografije i crteži:
arhiva investitora, projektanata i B. N.